

ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ЧИННИКІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА

FEATURES OF CLASSIFICATION OF EXTERNAL ENVIRONMENTAL FACTORS OF THE ENTERPRISE

У статті показано необхідність врахування впливу чинників зовнішнього середовища під час управління підприємством як відкритою системою. Обґрунтовано необхідність постійного моніторингу стану зовнішнього середовища для розроблення відповідних управлінських рішень. Розглянуто сутність чинників зовнішнього середовища підприємства. Встановлено основні особливості чинників зовнішнього середовища, наведено їх характеристику. Проведено аналіз та узагальнення підходів різних вчених-економістів до класифікації чинників зовнішнього середовища підприємства. Особливу увагу приділено дослідженню чинників, які здійснюють прямий та непрямий вплив на діяльність підприємства. На основі проведеного дослідження складено рейтинг чинників зовнішнього середовища, виявлено чинники, що є найбільш важливими. Запропоновано вдосконалену класифікацію чинників зовнішнього середовища підприємства, яка допоможе керівництву приймати обґрунтовані рішення.

Ключові слова: підприємство, зовнішнє середовище, чинники прямої дії, чинники непрямой дії, класифікація.

В статті показана необхідність урахування впливу факторів зовнішньої середовищи при управленні підприємством як відкритою системою. Обґрунтовано необхідність постійного моніторингу стану зовнішньої середовищи для розробки відповідних управленческих рішень. Рассмотрена сущность факторов зовнішньої середовищи підприємства. Установлены основные особенности факторов зовнішньої середовищи, приведена их характеристика. Проведены анализ и обобщение подходов разных ученых-экономистов к классификации факторов зовнішньої середовищи підприємства. Особое внимание уделено исследованию факторов, которые оказывают прямое и косвенное влияние на деятельность предприятия. На основе проведенного исследования составлен рейтинг факторов зовнішньої середовищи, выявлены факторы, которые являются наиболее важными. Предложена усовершенствованная классификация факторов зовнішньої середовищи підприємства, которая поможет руководству принимать обоснованные решения.

Ключевые слова: предприятие, внешняя среда, факторы прямого действия, факторы косвенного действия, классификация.

УДК 005.936.3

Велика О.Ю.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту,
логістики та економіки
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

The enterprise is in a condition of constant exchange with the external environment, providing thereby itself a possibility of forming resources and carrying out its activity. The threats facing the enterprise and the opportunities that it provides are all present in the external environment. The article shows the need to take into account the influence of factors of the external environment in the management of the enterprise as an open system. The necessity of continuous monitoring of a condition of the external environment for the development of appropriate management decisions is considered. The essence of factors of the environment of the enterprise is considered. The main features of factors of the external environment are determined and their characteristics are given. Owing to these features of the factors, the assessment of their influence on enterprise development is a difficult process. In modern scientific literature, the external environment is seen as a complex multilevel structure of elements, which are outside the enterprise and have a different effect on its activities. Questions of studying the impact of the external environment of activities of the enterprise are considered in many works of foreign and domestic scientists and practitioners. However, in managerial science, there is still no single approach to the classification of factors of the external environment. During the research, analysis and generalization of approaches of various scholars-economists to the classification of factors of the external environment of the enterprise were carried out. Special attention was paid to the research of factors, which have a direct and indirect influence on enterprise activity. As a result, it was found that the factors of indirect action most often include technological, economic, political, socio-cultural factors, as well as legislation and demographic factors. Among the factors of direct action, most often mentioned are competitors, consumers, suppliers, government, and municipal authorities. On the basis of the conducted research, the rating of factors of the external environment was compiled and the most important factors were identified. Also, an advanced classification of factors of the external environment of the enterprise is proposed. The proposed classification allows grouping factors by various features, such as way and direction, method and structure of influence, level and time of action, which will help the management to make informed decisions.

Key words: enterprise, external environment, factors of direct action, factors of indirect action, classification.

Постановка проблеми. Необхідність дослідження проблеми впливу зовнішнього середовища на розвиток підприємства обумовлена управлінням підприємством як відкритою системою, внутрішня стабільність якої залежить від умов зовнішнього середовища. Навіть якщо на самому підприємстві не відбувається ніяких змін, постійні зміни навколишнього середовища чинять суттєвий вплив на результати його діяльності. Підприємство перебуває у стані постійного обміну із зовнішнім середовищем, забезпечуючи собі можливість формування ресурсів та проведення діяльності. Однак зовнішні чинники є неконтрольованими з боку підприємства, під впливом яких воно вимушене змінювати свою внутрішню органі-

заційну структуру та вносити інші зміни до раніше прийнятих управлінських рішень.

Вплив чинників зовнішнього середовища викликає необхідність проведення постійного моніторингу його стану, який розглядається як невід'ємна складова частина стратегічного планування. Загрози, які підстерігають підприємство, і можливості, які йому надаються, присутні саме в зовнішньому середовищі. З одного боку, у зовнішньому середовищі підприємству загрожують конкуренти, недобросовісні постачальники, податкове законодавство, що швидко змінюється, соціальні катаклізми та багато інших чинників. З іншого боку, тут на підприємство чекають покупці та ресурси, необхідні для ведення бізнесу.

Підприємство має не тільки пристосовуватися до навколишнього середовища або потерпати від дії його непередбачуваних чинників, але й регулярно визначати свої потенційні можливості та загрози задля впливу на формування зовнішніх умов власної діяльності. Якщо навіть підприємство в змозі тільки визначити та класифікувати чинники зовнішнього середовища, які мають вплив на його діяльність, це вже дасть йому змогу підвищити ефективність діяльності. Встановлення та аналіз зовнішніх чинників допомагає приймати обґрунтовані управлінські рішення, які забезпечують взаємодію підприємства із середовищем в короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням дослідження впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємства присвячено багато робіт як закордонних, так і вітчизняних науковців та практиків, таких як І. Ансофф, О. Віханський, А. Гайнуллін, А. Гершун, О. Гетьман, Ф. Котлер, М. Мескон, Г. Осовська, О. Тараненко, Е. Уткіна, З. Шершньова. Аналіз праць цих авторів показав, що, незважаючи на значну кількість наукових публікацій, присвячених розгляду сутності та особливостей впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємства, в управлінській науці немає єдиного підходу до класифікації чинників зовнішнього середовища.

Постановка завдання. Метою статті є теоретичне дослідження сутності та узагальнення класифікації чинників зовнішнього середовища підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Будь-яке підприємство є відкритою системою, тобто перебуває під впливом дії чинників зовнішнього середовища. Зовнішнє середовище є сукупністю елементів, які не входять до складу підприємства, але справляють на нього певний вплив. При цьому вплив може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Загальною рисою чинників зовнішнього середовища є неможливість їх повного контролю або впливу на них з боку підприємства, тому що вони є незалежними від його діяльності.

Аналіз економічної літератури [1–3] дав змогу встановити, що чинники зовнішнього середовища мають такі характеристики.

1) **Взаємозалежність чинників**, тобто зміна одного чинника може привести до зміни інших. Наприклад, зростання цін на енергоносії зумовлює стрибок цін на всі види продукції, особливо на ті, під час виробництва яких є велика частка енергозатрат. Це може привести до ослаблення конкурентних позицій підприємств, які виготовляють цю продукцію. Водночас таке становище змушує виробників шукати енергозберігаючі технології.

2) **Взаємопов'язаність чинників**, тобто рівень сили, з якою зміна одного чинника впливає на зміну інших чинників середовища.

3) **Складність зовнішнього середовища**, яка визначається кількістю чинників, на зміну яких підприємство має реагувати для забезпечення свого виживання, а також рівень варіативності кожного чинника.

4) **Динамічність та мінливість зовнішнього оточення**, тобто швидкість, з якою відбуваються зміни в оточенні підприємства. У деяких підприємств зовнішнє середовище дуже рухливе (комп'ютерні технології, електронна, хімічна, фармацевтична промисловість, біотехнології). Менш рухливе воно у підприємств харчової, деревообробної промисловості тощо. Крім того, в межах одного підприємства середовище є більш рухливим для одних підрозділів, зокрема науково-дослідних, маркетингових відділів, та менш рухливим для інших підрозділів, наприклад виробничих. Більшість дослідників вважає, що швидкість змін в окремих галузях та сферах економіки має тенденцію до прискорення.

5) **Невизначеність зовнішнього оточення**, яка розглядається як функція від кількості інформації стосовно дії кожного чинника та впевненості щодо її достовірності. Підприємства, що прагнуть знизити рівень невизначеності зовнішнього середовища, можуть застосовувати дві стратегії: пристосуватись до змін або впливати на середовище задля того, щоби зробити його більш сприятливим для свого функціонування. Перша стратегія реалізується через створення гнучких організаційних структур з високим рівнем децентралізації влади. Керівники таких підприємств повинні вміло використовувати сучасний інструментарій для прогнозування змін, володіти ринковою інтуїцією. Друга стратегія, як правило, доступна лише великим підприємствам або таким, які об'єднуються задля розширення своїх можливостей. Для впливу на зовнішнє середовище вони можуть використовувати потужну рекламу та PR-засоби, політичну діяльність для лобювання своїх інтересів, входження в різноманітні асоціації.

Внаслідок вказаних особливостей чинників зовнішнього середовища оцінювання їх впливу на розвиток підприємства є складним процесом. Кожен з чинників зовнішнього середовища аналізують, щоби з'ясувати, які труднощі можуть виникати під час роботи в цій сфері, які тут відкриваються можливості. Постійний моніторинг чинників зовнішнього середовища та прогнозування напряму їх дії дають змогу керівництву підприємства розробляти відповідні стратегії поведінки, що є максимально адекватними ситуації, яка складається.

В сучасній науковій літературі зовнішнє середовище розглядають як складну багаторівневу структуру елементів, які перебувають за межами підприємства та різним чином впливають на його діяльність. Г. Осовська, О. Фіщук та І. Жалінська вважають, що зовнішнє середовище має три рівні,

а саме мезосередовище (безпосереднє оточення), макросередовище (опосередковане оточення), мегасередовище (світовий масштаб) [3, с. 93]. Однак частіше науковці виокремлюють два рівні зовнішнього оточення: 1) загальне оточення, яке включає глобальні чинники, що віддзеркалюють соціально-економічні відносини у суспільстві; 2) оперативне (галузеве) середовище, яке охоплює чинники, що здійснюють безпосередній вплив на конкретне підприємство.

Під час аналізування зовнішнього середовища, в межах якого функціонує підприємство, можна виділити цілу низку чинників, що впливають на можливості його функціонування та розвитку. Аналіз підходів різних авторів показав, що вони дещо по-різному виокремлюють та класифікують чинники зовнішнього середовища. Найменша кількість чинників розглядається О. Селезньовим. Він виокремлює такі п'ять чинників, як постачальники, покупці, державні органи, конкуренти та товари-замінники [4, с. 148]. Така незначна кількість пояснюється тим, що автор розглядає тільки чинники прямої дії, тобто такі, які безпосередньо впливають на діяльність підприємства. На відміну від нього, І. Падерін та Є. Новак розглядають тільки чинники непрямої дії, до яких відносять законодавчу та культурну підтримку держави, її податкову, кредитно-фінансову та інноваційно-інвестиційну політику, а також інформаційну безпеку [5, с. 137–139]. Загалом ми нарахували 23 загальних чинники зовнішнього середовища, що пропонуються в економічній літературі.

Слід відзначити, що існують автори, які поділяють чинники зовнішнього середовища на макрота і мікрочинники [2; 6]. При цьому до макросередовища вони відносять загальне оточення, тобто глобальні чинники, що віддзеркалюють соціально-економічні відносини у суспільстві. До мікросередовища вони відносять оперативне середовище, яке охоплює чинники, що здійснюють безпосередній вплив на конкретне підприємство. Традиційно прийнято розглядати такі групи чинників, як покупці, постачальники, конкуренти, наймані працівники, власники капіталу, контактні аудиторії, державні установи. Здебільшого макросередовище не має специфічного впливу на окремо взяте підприємство, але ступінь впливовості на окремі підприємства різний, що обумовлюється відмінностями як у сферах діяльності, так і у внутрішньому стані (потенціалі) підприємств. Макросередовище визначає загальні умови підприємницької діяльності, атмосферу бізнесу, впливає на чинники мікросередовища, а через них (опосередковано) – на розвиток підприємства.

На відміну від макрорівня, чинники оперативного середовища більш піддаються впливу з боку підприємства, причому ступінь цього впливу зале-

жить від стабільності становища підприємства на ринку. Якщо на макрорівні важко мати значний вплив або контролювати його процеси, то динаміка мікрооточення може прямо залежати від вибору стратегії підприємства. Таким чином, чинники макросередовища різною мірою впливають на окремо взяте підприємство. Вони визначають загальні умови підприємницької діяльності та опосередковано впливають на розвиток підприємства. Як бачимо, чинники макросередовища є чинниками непрямої дії. На відміну від них, чинники мікросередовища більше впливають на діяльність підприємства та є чинниками прямої дії, тому доцільно поділяти чинники зовнішнього середовища саме на чинники прямої та непрямої (або опосередкованої) дії.

А. Гершун [2] розглядає такі чинники зовнішнього середовища, як технології, економіка, політика, законодавство, довкілля, суспільство. Така класифікація дуже схожа на методику "T.E.M.P.L.E.S." (Technology, Economics, Markets, Politics, Laws, Ecology/Environment, Society), окрім чинника "Markets" («ринки»), тобто за методикою "T.E.M.P.L.E.S." основні чинники зовнішнього середовища об'єднані в сім груп, таких як технології, економіка, ринки, політика, законодавство, екологія/довкілля (навколишнє середовище) та суспільство. Однак А. Гершун під час подальшого розгляду упускає такий чинник, як ринки. Ми вважаємо за доцільне враховувати дію цього чинника, тим паче, що багато авторів зосереджують свою увагу на різних видах ринків, з якими стикається підприємство у своїй діяльності. Також, як ми зазначали раніше, А. Гершун поділяє зовнішні чинники, які впливають на діяльність підприємства, на чинники макро- та мікрооточення. Однак під час подальшого розгляду окремих чинників зовнішнього середовища він не пояснює, до якої з двох цих груп вони належатимуть.

О. Селезнів [4, с. 146] поділяє чинники зовнішнього середовища на загальноекономічні та галузеві (чинники робочого оточення). Робоче оточення підприємства належить до чинників прямої дії, які головним чином охоплюють ринок збуту, ринок постачання, ринок капіталу та ринок праці. Між підприємством та цими ринками відбувається постійний прямий взаємообмін.

Досить широку класифікацію чинників зовнішнього середовища надають О. Зінгер та А. Іл'ясова [7]. Вони підрозділяють чинники за декількома ознаками:

- 1) за методом: економічні та неекономічні чинники (політичні, правові, екологічні);
- 2) за способом: чинники прямої та непрямої дії;
- 3) за рівнем: регіональні, національні та міжнародні чинники;
- 4) за спрямованістю: стабілізуючі та дестабілізуючі чинники.

Однак існує ще більш розширена класифікація чинників впливу на економічну стійкість підприємства у сфері зовнішнього середовища, яку наводить у своїй монографії А. Василенко [8]. Він пропонує поділяти чинники так:

1) за напрямом дії: позитивні (здійснюють сприятливий вплив на економічну стійкість підприємства) та негативні (здійснюють негативний вплив на економічну стійкість підприємства);

2) за механізмом виникнення: об'єктивні (не залежать від підприємства) та суб'єктивні (зумовлені діяльністю самого підприємства);

3) за рівнем керованості: керовані (входять до галузі управління підприємством) та некеровані (мають об'єктивний характер дії, не піддаються управлінню з боку підприємства);

4) за підходом до визначення: реальні (такі, що здійснюють вплив на економічну стійкість) та потенційні (чинники, вплив яких очікується в майбутньому);

5) за структурою впливу: одиничні (впливають на окрему складову економічної стійкості) та комплексні (впливають на дві та більше складових економічної стійкості);

6) за часом дії: постійні, тимчасові (сезонні) та епізодичні.

Таку класифікацію можна запропонувати використовувати також для класифікації чинників зовнішнього середовища, що впливають на діяльність та розвиток будь-якого підприємства.

В результаті свого дослідження О. Зінгер та А. Іл'ясова [7] пропонують поділяти чинники, що впливають на сталий розвиток підприємства, на такі: чинне законодавство, постачальники ресурсів, партнери, конкуренти, споживачі, органи державної та місцевої влади, політична ситуація, економічна ситуація, науково-технічний прогрес, інформаційне забезпечення. Серед цих факторів до чинників прямої дії автори відносять постачальників трудових, фінансових, інформаційних, матеріальних та інших ресурсів, споживачів, конкурентів тощо. До факторів непрямой дії вони відносять стан економіки, природні та соціально-політичні чинники тощо.

А. Гайнуллін [9] поділяє чинники зовнішнього середовища на дві великі групи, а саме прямі та непрямі. До чинників непрямой дії він відносить економічні (економічна обстановка у країні та галузі), політичні (відносини з країнами-партнерами, співпраця з ВТО, грошово-кредитна політика держави, економічна модель державного управління), технічні та соціокультурні чинники. До чинників прямої дії автор відносить споживачів, конкурентів, постачальників, контактні групи (фінансово-кредитні установи, державні органи, органи регіональної влади та місцевого самоврядування, галузеві некомерційні організації та партнерства, освітні установи, акціонери та інвестори).

Ф. Котлер вважає, що зовнішнє середовище складається з шести основних чинників, а саме демографічних, економічних, природних, науково-технічних, політичних та чинників культурного середовища [10].

Д. Кіпа у своїй статті [11, с. 325] пропонує власну модель впливу зовнішнього середовища на формування стратегії підприємства. Він поділяє чинники зовнішнього середовища на прямі та непрямі, що є цілком логічним. Однак питання виникають щодо складу чинників кожної з цих груп. Так, як чинники непрямой впливу відокремлені міжнародні чинники. Тоді всі інші чинники доцільно було б об'єднати в групу національних чинників. Також до чинників прямої дії доцільно було б віднести вплив ринків праці та капіталу, які визначають досяжність та вартість цих ресурсів для підприємства.

С. Дзюба та І. Гайдай є єдиними з аналізованих авторів, які виділяють такий чинник мікросередовища підприємства, як контактні аудиторії. Вони виділяють шість типів контактних аудиторій, такі як установи фінансової сфери, державні установи, засоби масової інформації, групи суспільної дії, місцева громадськість, внутрішні групи на самому підприємстві (наприклад, акціонери, співробітники, профспілки) [6]. Однак не дуже зрозумілим є відокремлення з контактних груп, які мають зовнішній вплив на розвиток підприємства, внутрішніх груп на самому підприємстві. На нашу думку, їх більш доцільно відносити до внутрішнього середовища підприємства.

Таким чином, можна побачити, що існує велика кількість чинників зовнішнього середовища, що впливають на розвиток підприємства. При цьому на практиці неможливо врахувати всі наявні чинники впливу на підприємство. Також не завжди вдається точно встановити те, до якої групи належить той чи інший чинник для конкретного підприємства: до чинників прямої чи непрямой дії. Особливо це стосується впливу законодавчої бази на розвиток підприємства. Більшість авторів [2; 6] віднесла його до групи непрямой дії. Однак О. Зінгер та А. Іл'ясова [7] вважають його чинником зовнішнього середовища, що має пряму дію.

В результаті аналізу підходів різних авторів до класифікації чинників зовнішнього середовища складено їх рейтинг задля встановлення чинників, які використовуються найчастіше. В результаті зроблено висновок, що серед чинників непрямой дії найчастіше виокремлюються технологічні, економічні, політичні та соціально-культурні чинники, а також законодавство та демографічні чинники. Серед чинників прямої дії найчастіше згадуються конкуренти, споживачі та постачальники, органи державної та місцевої влади.

Підсумовуючі результати проведеного аналізу, можемо запропонувати таку класифікацію чинників зовнішнього середовища підприємства (рис. 1).

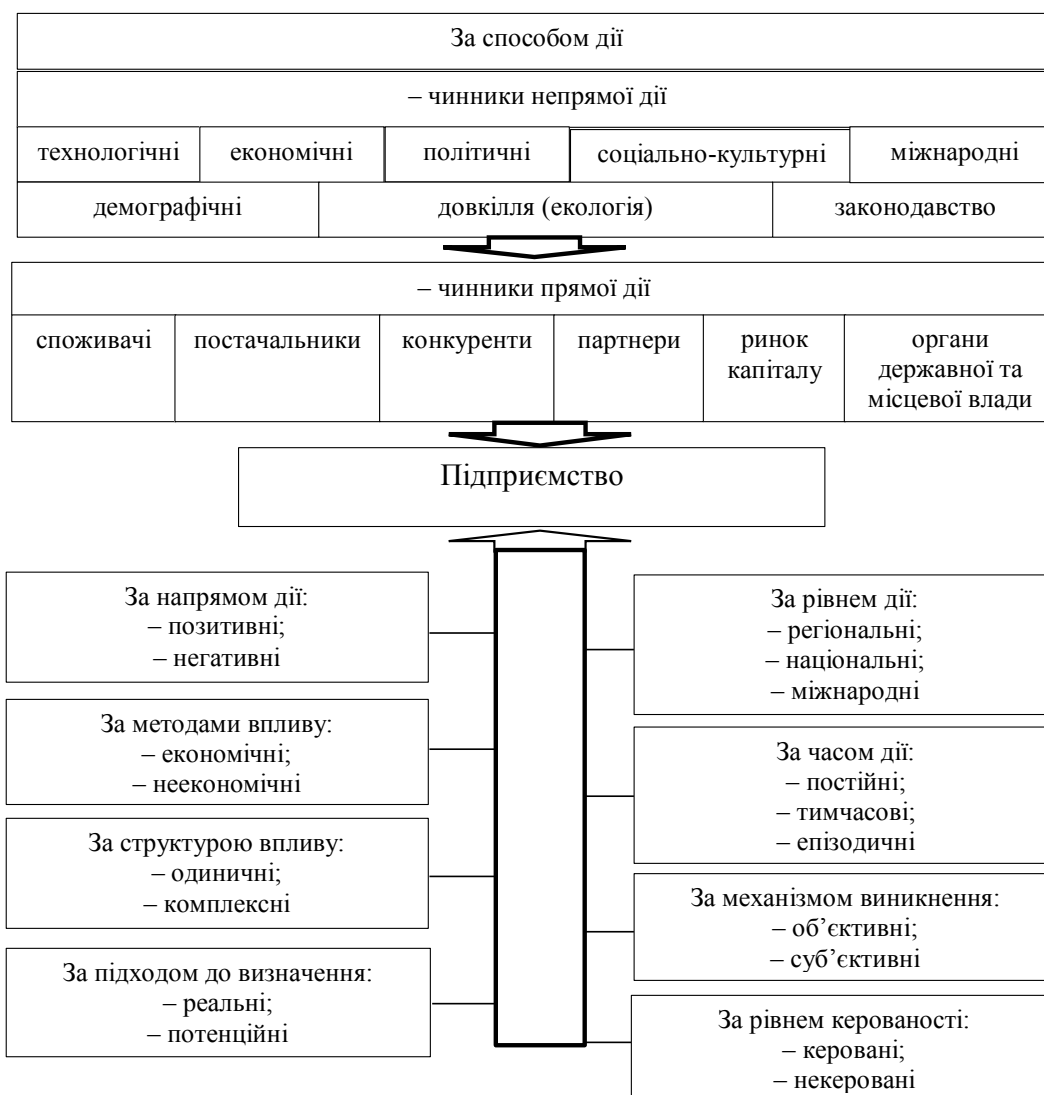

Рис. 1. Класифікація чинників зовнішнього середовища підприємства

Джерело: авторська розробка

Висновки з проведеного дослідження. Отже, підбиваючи підсумки проведеного дослідження, можемо зазначити, що будь-яке підприємство, як відкрита система, піддається впливу з боку зовнішнього середовища. Завчасне виявлення найважливіших чинників, які впливають на підприємство, дає змогу його керівництву розробити відповідні рішення щодо дії в мінливих умовах. Існує велика кількість чинників зовнішнього середовища, які мають безпосередній або опосередкований вплив на стан та розвиток підприємства. На основі проведеного дослідження встановлено найбільш важливі чинники зовнішнього середовища підприємства з розподілом їх на чинники прямої та непрямой дії, а також запропоновано класифікацію чинників зовнішнього середовища за різними ознаками. У подальшому планується дослідити чинники щодо напрямку їх дії для відокремлення чинників негативного впливу, моніторинг та прогнозування яких є найбільш важливими діями для підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Болтянська Л., Андрєєва Л., Лисак О. Економіка підприємства : навчальний посібник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 668 с.
2. Гершун А. Анализ внешней среды бизнеса. *Центр дополнительного образования Элитариум*. 2018. URL: <http://www.elitarium.ru/vneshnjaja-sreda-organizacija-factory-dejatelnost-vlijanie-politika-zakonodatelstvo-rynok-region-strategija-rost> (дата звернення: 20.03.2019).
3. Осовська Г., Фішук О., Жалінська І. Стратегічний менеджмент: теорія та практика. Київ : Кондор, 2003. 196 с.
4. Селезнев А. Факторы внешней среды, оказываемые прямое влияние на деятельность предприятия сферы услуг. *Российское предпринимательство*. 2010. № 12. С. 146–150. URL: <https://creativeconomy.ru/lib/6439> (дата звернення: 20.03.2019).
5. Падерін І., Новак Є. Аналіз впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на стратегії підприємств малого

та середнього бізнесу. *Економічний вісник Донбасу*. 2015. № 3 (41). URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/analiz-vliyaniya-vneshnih-i-vnutrennih-faktorov-na-strategii-predpriyatij-malogo-i-srednego-biznesa> (дата звернення: 20.03.2019).

6. Дзюба С., Гайдай І. Загальна характеристика зовнішнього середовища функціонування підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1 (127). С. 144–156.

7. Зингер О., Ильясова А. Факторы, влияющие на устойчивое развитие промышленных предприятий. *Современные проблемы науки и образования*. 2015. № 1. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=18044> (дата звернення: 20.03.2019).

8. Василенко А. Менеджмент устойчивого развития предприятий : монография. Киев : Центр учебной литературы, 2005. 648 с.

9. Гайнуллин А. Анализ факторов внешней среды, оказывающих влияние на функционирование металлургических предприятий Пермского края. *Науковедение*. 2014. № 6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/analiz-faktorov-vneshney-sredy-okazyvayuschih-vliyanie-na-funktsionirovanie-metallurgicheskikh-predpriyatiya-permskogo-kraja> (дата звернення: 20.03.2019).

10. Шершньова З. Стратегічне управління : навчальний посібник. *Бібліотека економіста*. 2004. URL: <http://library.if.ua/book/101/6905.html> (дата звернення: 20.03.2019).

11. Кіпа Д. Визначення впливу зовнішнього середовища на формування конкурентної стратегії підприємства. *Бізнес-Інформ*. 2014. № 9. С. 322–329.

REFERENCES:

1. Boltjanskaja L., Andrijejeva L., Lysak O. (2015) *Ekonomika pidpryjemstva* [Enterprise economy]. Kher-son : OLDI-PLJUS (in Ukrainian).

2. Gershun A. (2018) *Analiz vneshney sredy biznesa* [Analysis of the external business environment]. *Tsentr dopolnitel'nogo obrazovaniya Elitarium* [Center for Continuing Education Elitarium]. Available at: <http://www.elitarium.ru/vneshnjaja-sreda-organizacija-factory-deyatelnost-vliyanie-politika-zakonodatelstvo-rynok-region-strategija-rost> (accessed: 20 March 2019).

3. Osovskaja Gh., Fishhuk O., Zhalinsjka I. (2003) *Strategichnyj menedzhment: teorija ta praktyka* [Strategic Management: Theory and Practice]. Kyjiv : Kondor (in Ukrainian).

4. Seleznev A. (2010) *Faktory vneshney sredy, okazyvayemye pryamoe vliyanie na deyatelnost' predpriyatiya sfery uslug* [External environmental factors having

a direct impact on the activities of a service enterprise]. *Rossiyskoe predprinimatel'stvo* [Russian business] (electronic journal), no. 12, pp. 146–150. Available at: <https://creativeconomy.ru/lib/6439> (accessed: 20 March 2019).

5. Paderin I., Novak Ye. (2015) *Analiz vplyvu zovnishnikh ta vnutrishnikh faktoriv na strategiji pidpryjemstv malogho ta serednjogho biznesu* [Analysis of the influence of external and internal factors on strategy of small and meddle enterprises]. *Ekonomichnyj visnyk Donbasu* [Economic Bulletin of Donbass] (electronic journal), vol. 41, no. 3. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/v/analiz-vliyaniya-vneshnih-i-vnutrennih-faktorov-na-strategii-predpriyatij-malogo-i-srednego-biznesa> (accessed: 20 March 2019).

6. Dzjuba S., Ghajdaj I. (2012) *Zagaljna kharakterystyka zovnishnjogho seredovyssha funkcionuvannya pidpryjemstv* [General characteristics of the external environment of the functioning of enterprises]. *Aktualjni problemy ekonomiky* [Actual problems of the economy]. Kyjiv, vol. 127, no. 1, pp. 144–156.

7. Zinger O., Ilyasova A. (2015) *Faktory, vliayushchie na ustoychivoe razvitie promyshlennykh predpriyatij* [Factors affecting the sustainable development of industrial enterprises]. *Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya* [Modern problems of science and education] (electronic journal), no. 1. Available at: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=18044> (accessed: 20 March 2019).

8. Vasilenko A. (2005) *Menedzhment ustoychivogo razvitiya predpriyatij* [Enterprise Sustainability Management]. Kiev : Tsentr uchebnoy literatury (in Russian).

9. Gajnullin A. (2014) *Analiz faktorov vneshney sredy, okazyvayushchikh vliyanie na funktsionirovanie metallurgicheskikh predpriyatij Permskogo kraja* [The analysis factors of external environment which influence on a functioning Perm Krai metallurgical enterprises]. *Naukovedenie* [Science] (electronic journal), no. 6. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/v/analiz-faktorov-vneshney-sredy-okazyvayuschih-vliyanie-na-funktsionirovanie-metallurgicheskikh-predpriyatiya-permskogo-kraja> (accessed: 20 March 2019).

10. Shershnyova Z. (2014) *Strategichne upravlinnja* [Strategic management]. *Biblioteka ekonomista* [Economist library]. Available at: <http://library.if.ua/book/101/6905.html> (accessed: 20 March 2019).

11. Kipa D. (2014) *Vyznachennja vplyvu zovnishnjogho seredovyssha na formuvannya konkurentnoji strategiji pidpryjemstva* [Definition of Environmental Influence on the Formation of the Competitive Strategy of the Enterprise]. *Biznes-Inform* [Business-Inform], no. 9, pp. 322–329.

Velyka Olena

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Management, Logistics and Economics
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

FEATURES OF CLASSIFICATION OF EXTERNAL ENVIRONMENTAL FACTORS OF THE ENTERPRISE

The need to study the issue of external environmental impact on enterprise development is determined by the management of the enterprise as an open system, the internal stability of which depends on conditions of the external environment. Even if there is no change in the enterprise itself, constant changes in the external environment have a significant impact on the results of its activities. The enterprise is in a condition of constant exchange with the external environment, providing thereby itself a possibility to form resources and conduct its activities.

The purpose of the article is a theoretical study of the essence and generalization of the classification of external environmental factors of the enterprise.

Analysis of economic literature allowed establishing that factors of the external environment have the following characteristics: interdependence and interrelation of factors, the complexity of the external environment, dynamism, variability, and uncertainty of the external environment. Owing to these features of factors of the external environment, the assessment of their influence on enterprise development is a difficult process.

When analyzing the external environment within which the enterprise operates, one can distinguish a number of factors affecting the possibilities of its operation and development. Analysis of approaches of various authors has shown that they somewhat differently identify and classify factors of the external environment. Herewith, in practice, it is impossible to take into account all the available factors of influence on the enterprise. Also, it is not always possible to precisely determine, which group one or another factor is related to for a particular enterprise – to the factors of direct or indirect action.

As a result of analyzing approaches of different authors to the classification of factors of the external environment, their rating was made in order to identify factors used most often. In consequence of this, it was found that the factors of indirect action most often include technological, economic, political, socio-cultural factors, as well as legislation and demographic factors. Among the factors of direct action, most often mentioned are competitors, consumers, suppliers, government, and municipal authorities.

Summing up the results of the analysis conducted, the classification of factors of the external environment was proposed as follows:

- by way of action: factors of indirect action (technological, economic, political, socio-cultural, international, demographic, environment, legislation); factors of direct action (consumers, suppliers, competitors, partners, capital market, state and local authorities);
- by the direction of action: positive and negative factors;
- by methods of influence: economic and non-economic factors;
- by the structure of influence: individual and complex factors;
- by the approach to the definition: real and potential factors;
- by the level of action: regional, national, and international factors;
- by the time of action: permanent, temporary, and occasional factors;
- by the mechanism of occurrence: objective and subjective factors;
- by the level of manageability: managed and unmanaged factors.

Therefore, summarizing the study conducted, it can be noted that any enterprise as an open system falls under the influence of the external environment. The early detection of the most important factors affecting the enterprise allows its management to develop appropriate decisions on the action in changing conditions. There are many factors of the external environment that have a direct or indirect effect on the state and development of the enterprise. On the basis of the conducted research, the most important factors of the external environment were identified accompanied by their division into factors of direct and indirect action, as well as a classification of factors of the external environment by various features was proposed. Further, it is proposed to study these factors concerning the direction of their action in order to distinguish factors of negative influence, monitoring and forecasting of which are the most important for the enterprise.